GYANBODH
An International Multidisciplinary Peer Reviewed Journal
ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમી (Gig Economy)માં ભાગીદારી અને આવકની તકો: એક આર્થિક વિશ્લેષણ

Dr.Pratixa charotariya
B.A.,M.A., Ph.D
Email: charotariyapratixa@gmail.com

❖ **સારાંશ:**

વર્તમાન સમયમાં ટેકનોલોજી અને ડિજિટલ પ્લેટફોર્મના ઝડપી વિકાસને કારણે ગિગ ઇકોનોમી રોજગારીનું મહત્વપૂર્ણ અને વિકસતું સ્વરૂપ બની રહી છે. ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓને પરંપરાગત રોજગારીની તુલનામાં લવચીક કામના કલાકો, ઘરેથી કામ કરવાની સુવિધા અને વધારાની આવક મેળવવાની તકો પૂરી પાડે છે. ઓનલાઈન ફ્રીલાન્સિંગ, ડિજિટલ માર્કેટિંગ, ઓનલાઈન શિક્ષણ, ડિલિવરી સેવાઓ, ઘરઆધારિત વ્યવસાય અને વિવિધ ડિજિટલ સેવાઓ દ્વારા મહિલાઓ આર્થિક પ્રવૃત્તિમાં જોડાઈ રહી છે. આ સંશોધનનો મુખ્ય હેતુ ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓની ભાગીદારીનું સ્વરૂપ, તેમની આવકની તકો, આર્થિક સશક્તિકરણમાં ગિગ વર્કની ભૂમિકા તથા તેમને અનુભવાતા પડકારોનું આર્થિક વિશ્લેષણ કરવાનો છે. ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓને આવક અને આર્થિક સ્વતંત્રતાની નવી તકો પૂરી પાડે છે, પરંતુ આવકની અનિશ્ચિતતા, રોજગાર સુરક્ષાનો અભાવ, સામાજિક સુરક્ષાની મર્યાદિત સુવિધાઓ, ડિજિટલ અસમાનતા અને પરિવારની જવાબદારીઓ જેવા પડકારો પણ જોવા મળે છે. તેથી મહિલાઓની કુશળતા, ડિજિટલ સાક્ષરતા, નાણાકીય સમાવેશ અને સામાજિક સુરક્ષામાં વધારો થાય તેવી નીતિઓ ગિગ ઇકોનોમીમાં તેમની અસરકારક ભાગીદારી માટે જરૂરી છે.

❖ **મુખ્ય શબ્દો: ગિગ ઇકોનોમી, મહિલા રોજગાર, મહિલા સશક્તિકરણ, આવકની તકો, ડિજિટલ અર્થવ્યવસ્થા, ડિજિટલ સાક્ષરતા, નાણાકીય સમાવેશ, સામાજિક સુરક્ષા, ગિગ વર્કર્સ, મહિલા આર્થિક સ્વતંત્રતા.**

ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

1. પ્રસ્તાવના:

વૈશ્વિક અર્થવ્યવસ્થામાં ટેકનોલોજી, ડિજિટલાઇઝેશન અને ઇન્ટરનેટના ઝડપી વિકાસને કારણે રોજગારીના પરંપરાગત સ્વરૂપોમાં નોંધપાત્ર પરિવર્તન આવ્યું છે. આ પરિવર્તનના પરિણામે છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં **ગિગ ઇકોનોમી** (Gig Economy) રોજગારીના એક મહત્વપૂર્ણ સ્વરૂપ તરીકે વિકસી રહી છે. ગિગ ઇકોનોમીમાં વ્યક્તિને કાયમી નોકરીને બદલે ચોક્કસ કાર્ય, પ્રોજેક્ટ અથવા ટૂંકા સમયગાળા માટે કામ કરવાની તક મળે છે. ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મ, મોબાઇલ એપ્લિકેશન અને ડિજિટલ ટેકનોલોજીના માધ્યમથી કામદારો અને ગ્રાહકો વચ્ચે સીધો સંપર્ક સ્થાપિત થાય છે. પરિણામે પરંપરાગત રોજગારની સરખામણીએ કામના સ્થળ અને સમય અંગે વધુ લવચીકતા પ્રાપ્ત થાય છે.

ભારત જેવા વિકાસશીલ દેશમાં ગિગ ઇકોનોમી રોજગારી સર્જન અને આવકના વૈકલ્પિક સ્રોત તરીકે મહત્વ પ્રાપ્ત કરી રહી છે. ખાસ કરીને યુવાનો, સ્વરોજગાર ઇચ્છુકો અને મહિલાઓ માટે આ ક્ષેત્ર રોજગારીની નવી તકો ઊભી કરે છે. મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમીનું મહત્વ વિશેષ છે, કારણ કે ઘણી મહિલાઓ પરિવારની જવાબદારીઓ, ઘરકામ, બાળસંભાળ અને સામાજિક પરિસ્થિતિને કારણે પરંપરાગત પૂર્ણ-સમયની નોકરી કરી શકતી નથી. આવા સંજોગોમાં લવચીક સમય, ઘરેથી કામ કરવાની શક્યતા અને પોતાની અનુકૂળતા મુજબ કામ પસંદ કરવાની તક મહિલાઓને આર્થિક પ્રવૃત્તિ સાથે જોડવામાં મદદરૂપ બની શકે છે.

ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓ વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ સાથે જોડાઈ શકે છે, જેમ કે **ફ્રીલાન્સિંગ, ઓનલાઈન શિક્ષણ, કન્ટેન્ટ રાઇટિંગ, ડિજિટલ માર્કેટિંગ, ડિઝાઇનિંગ, ઓનલાઈન વેચાણ, ઘરઆધારિત સેવાઓ તથા અન્ય પ્લેટફોર્મ આધારિત કામ.** આ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા મહિલાઓ

ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

પોતાની આવકમાં વધારો કરી શકે છે અને પરિવારની આર્થિક સ્થિતિમાં યોગદાન આપી શકે છે. સાથે સાથે આવકનું પોતાનું સાધન હોવાને કારણે મહિલાઓમાં નાણાકીય સ્વતંત્રતા અને આત્મનિર્ભરતાની ભાવના પણ વિકસે છે.

પરંતુ ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓ માટે માત્ર તકોનું ક્ષેત્ર નથી; તેની સાથે અનેક પડકારો પણ સંકળાયેલા છે. ગિગ વર્કમાં આવકની અનિશ્ચિતતા, રોજગારની સ્થિરતાનો અભાવ, સામાજિક સુરક્ષા અને વીમાની મર્યાદિત સુવિધાઓ, ડિજિટલ કૌશલ્યની અછત, ટેકનોલોજી સુધી અસમાન પહોંચ અને પરિવારની જવાબદારીઓ જેવા પ્રશ્નો જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત, મહિલાઓ માટે સલામતી, કામના યોગ્ય વળતર અને કામ તથા પરિવાર વચ્ચે સંતુલન જાળવવાનો પ્રશ્ન પણ મહત્વનો બને છે.

આ સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત વિષયનું સંશોધન સમકાલીન દૃષ્ટિએ મહત્વપૂર્ણ છે. આ અભ્યાસ દ્વારા ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓની ભાગીદારીનું સ્વરૂપ, તેમની આવકની તકો, આર્થિક સશક્તિકરણમાં તેમનું યોગદાન તથા ગિગ વર્ક સાથે સંકળાયેલા પડકારોનું વિશ્લેષણ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવશે. આ સંશોધનથી મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમી કેટલી હદે આર્થિક સ્વતંત્રતા અને રોજગારીની નવી તકો ઊભી કરી શકે છે તે સમજવામાં મદદ મળશે. સાથે સાથે મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં અસરકારક અને સુરક્ષિત ભાગીદારી માટે જરૂરી નીતિગત પગલાં અંગે પણ ઉપયોગી સૂચનો પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

2. ગિગ ઇકોનોમીનો ખ્યાલ અને ભારતમાં તેનો વિકાસ:

ગિગ ઇકોનોમી આધુનિક અર્થવ્યવસ્થામાં વિકસતું રોજગારીનું એક નવું સ્વરૂપ છે. “Gig” શબ્દનો અર્થ ટૂંકા ગાળાના અથવા ચોક્કસ કાર્ય માટે કરવામાં આવતો કરાર આધારિત કામ એવો

GYANBODH
An International Multidisciplinary Peer Reviewed Journal
ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

થાય છે. પરંપરાગત રોજગારીમાં કર્મચારીને નિશ્ચિત સમય, સ્થળ અને પગાર સાથે કાયમી અથવા લાંબા ગાળાની નોકરી પ્રાપ્ત થાય છે, જ્યારે ગિગ ઇકોનોમીમાં વ્યક્તિને ચોક્કસ કાર્ય, પ્રોજેક્ટ, સેવા અથવા સમયગાળા માટે કામ કરવાની તક મળે છે. આ પ્રકારની રોજગારીમાં કામદારો સામાન્ય રીતે ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ, મોબાઇલ એપ્લિકેશન અથવા ઓનલાઈન માધ્યમ દ્વારા કામ મેળવે છે. તેથી ગિગ ઇકોનોમીને "On-demand Economy", "Platform Economy" અથવા "Freelance Economy" જેવા શબ્દો સાથે પણ જોડવામાં આવે છે.

ગિગ ઇકોનોમીની મુખ્ય વિશેષતા **લવચીકતા** છે. કામદાર પોતાની ઉપલબ્ધતા અને કુશળતા અનુસાર કામ પસંદ કરી શકે છે. ફ્રીલાન્સિંગ, ઓનલાઈન શિક્ષણ, કન્ટેન્ટ રાઇટિંગ, ગ્રાફિક ડિઝાઇન, ડિજિટલ માર્કેટિંગ, ઓનલાઈન વેચાણ, ડિલિવરી સેવાઓ, કેબ સેવા તથા વિવિધ ઘરઆધારિત સેવાઓ ગિગ ઇકોનોમીના ઉદાહરણો છે. ડિજિટલ ટેકનોલોજીના વિકાસથી કામ આપનાર અને કામ કરનાર વચ્ચેનો સંપર્ક સરળ બન્યો છે અને ભૌગોલિક અંતરનું મહત્વ ઘટ્યું છે.

ભારતમાં છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં **ઇન્ટરનેટ, સ્માર્ટફોન, ડિજિટલ પેમેન્ટ અને ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મના વિસ્તરણ** સાથે ગિગ ઇકોનોમીનો ઝડપી વિકાસ થયો છે. ખાસ કરીને શહેરી વિસ્તારોમાં એપ આધારિત પરિવહન, ફૂડ ડિલિવરી, ઈ-કોમર્સ અને વિવિધ ઓનલાઈન સેવાઓએ ગિગ વર્ક માટે વિશાળ બજાર ઊભું કર્યું છે. બીજી તરફ ફ્રીલાન્સિંગ અને ઓનલાઈન સેવાઓના વિસ્તરણને કારણે શિક્ષિત યુવાનો તથા કુશળ વ્યક્તિઓ માટે પોતાના કૌશલ્યના આધારે આવક મેળવવાની નવી તકો ઊભી થઈ છે.

ભારતમાં ગિગ ઇકોનોમીનું મહત્વ માત્ર રોજગારી પૂરતું મર્યાદિત નથી. તે **સ્વરોજગાર, વધારાની આવક, કૌશલ્યના ઉપયોગ અને આર્થિક સમાવેશ** માટે પણ મહત્વપૂર્ણ બની રહી છે. ખાસ કરીને મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમી પરંપરાગત રોજગારીની કેટલીક મર્યાદાઓ ઘટાડવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. ઘર અને પરિવારની જવાબદારીઓ સાથે સંતુલન જાળવીને લવચીક સમય દરમિયાન કામ કરવાની તક મહિલાઓને આર્થિક પ્રવૃત્તિમાં જોડાવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી શકે છે.

તેમ છતાં, ભારતમાં ગિગ ઇકોનોમીના વિકાસ સાથે કેટલાક પડકારો પણ ઊભા થયા છે. ગિગ કામદારોને ઘણી વખત **આવકની અનિશ્ચિતતા, રોજગારની સ્થિરતાનો અભાવ, સામાજિક સુરક્ષાની મર્યાદિત ઉપલબ્ધતા, આરોગ્ય અને અકસ્માત વીમાનો અભાવ તથા કામની પરિસ્થિતિ અંગેની અનિશ્ચિતતા**નો સામનો કરવો પડે છે. મહિલાઓ માટે આ પડકારો સાથે ડિજિટલ સાક્ષરતા, સલામતી, પરિવહન અને ઘરેલુ જવાબદારીઓ જેવા મુદ્દાઓ પણ મહત્વ ધરાવે છે.

આથી ભારતમાં ગિગ ઇકોનોમી એક તરફ **રોજગારી અને આવકની નવી તકો ઊભી કરતું આધુનિક આર્થિક માધ્યમ** છે, જ્યારે બીજી તરફ કામદારોની સામાજિક અને આર્થિક સુરક્ષા અંગે નવા પ્રશ્નો પણ ઊભા કરે છે. ખાસ કરીને મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારીનું અધ્યયન કરવાથી ડિજિટલ અર્થવ્યવસ્થાના વિકાસથી મહિલાઓની રોજગારી, આવક અને આર્થિક સશક્તિકરણ પર પડતી અસરોને સમજવામાં મહત્વપૂર્ણ મદદ મળી શકે છે.

3. ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓની ભાગીદારીનું સ્વરૂપ:

ગિગ ઇકોનોમીના વિસ્તરણ સાથે મહિલાઓ માટે રોજગારી અને આવક મેળવવાની નવી તકો ઊભી થઈ છે. પરંપરાગત રોજગારીમાં નિશ્ચિત સમય, કાર્યસ્થળ અને કામની જવાબદારીઓ

હોય છે, જ્યારે ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓ પોતાની અનુકૂળતા, સમય, કુશળતા અને જરૂરિયાત અનુસાર વિવિધ પ્રકારના કામ પસંદ કરી શકે છે. આ લવચીકતા ખાસ કરીને એવી મહિલાઓ માટે મહત્વપૂર્ણ છે જેઓ પરિવાર, ઘરકામ અને રોજગારી વચ્ચે સંતુલન જાળવવા ઇચ્છે છે.

ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓની ભાગીદારી મુખ્યત્વે **ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ અને સેવા આધારિત કામ**ના સ્વરૂપમાં જોવા મળે છે. શિક્ષિત અને ડિજિટલ કૌશલ્ય ધરાવતી મહિલાઓ ફ્રીલાન્સિંગ, કન્ટેન્ટ રાઇટિંગ, ગ્રાફિક ડિઝાઇન, ડેટા એન્ટ્રી, ઓનલાઈન શિક્ષણ, અનુવાદ, ડિજિટલ માર્કેટિંગ અને વર્ચ્યુઅલ આસિસ્ટન્ટ જેવી કામગીરી કરી શકે છે. આ પ્રકારના કામમાં ઘણી વખત ઘરેથી અથવા પોતાની અનુકૂળ જગ્યાએથી કામ કરવાની તક મળે છે.

બીજી તરફ કેટલીક મહિલાઓ **ઘરઆધારિત અને પ્લેટફોર્મ આધારિત સ્વરોજગાર** સાથે જોડાય છે. ઓનલાઈન માધ્યમથી કપડાં, હસ્તકલા, ખાદ્યપદાર્થો, સૌંદર્યસેવાઓ તથા અન્ય ઘરઆધારિત ઉત્પાદનોનું વેચાણ કરીને મહિલાઓ આવક મેળવી શકે છે. સોશિયલ મીડિયા અને ઈ-કોમર્સ પ્લેટફોર્મના વિકાસથી નાના પાયે વ્યવસાય શરૂ કરવો અને ગ્રાહકો સુધી પહોંચવું અગાઉની તુલનામાં સરળ બન્યું છે.

મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારીનું એક મહત્વપૂર્ણ સ્વરૂપ **લવચીક અને પાર્ટ-ટાઇમ કામ** છે. ઘણી મહિલાઓ સંપૂર્ણ સમયની નોકરીને બદલે પોતાના ઉપલબ્ધ સમય પ્રમાણે કામ સ્વીકારે છે. ખાસ કરીને લગ્ન, બાળકોની સંભાળ અથવા અન્ય પરિવારિક જવાબદારીઓ ધરાવતી મહિલાઓ માટે આ પ્રકારનું કામ આર્થિક પ્રવૃત્તિ સાથે જોડાવાનું માધ્યમ બની શકે છે. જોકે, લવચીકતાનો લાભ દરેક મહિલાને સમાન પ્રમાણમાં મળે છે એવું માનવું યોગ્ય નથી, કારણ કે ડિજિટલ સાધનો, કૌશલ્ય અને પરિવારિક પરિસ્થિતિમાં તફાવત હોય છે.

ગ્રામ્ય અને શહેરી મહિલાઓની ભાગીદારીમાં પણ તફાવત જોવા મળી શકે છે. શહેરી વિસ્તારોમાં ડિજિટલ કનેક્ટિવિટી અને પ્લેટફોર્મ સુધી વધુ સરળ પહોંચને કારણે ઓનલાઈન ગિગ વર્કની શક્યતાઓ વધુ હોય છે. ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં મહિલાઓ ઘરઆધારિત ઉત્પાદન, સ્થાનિક સેવાઓ, સ્વસહાય જૂથો તથા ઓનલાઈન વેચાણ જેવી પ્રવૃત્તિઓ સાથે જોડાઈ શકે છે. આ રીતે ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓ માટે સ્થાનિક અને ડિજિટલ બંને પ્રકારની આવકની તકો ઊભી કરી શકે છે.

મહિલાઓની ભાગીદારીને **શિક્ષણ, ડિજિટલ સાક્ષરતા, કૌશલ્ય, ઉંમર, વૈવાહિક સ્થિતિ, પરિવારની આવક, ટેકનોલોજીની ઉપલબ્ધતા અને સામાજિક પરિસ્થિતિ** જેવા પરિબળો અસર કરે છે. ડિજિટલ કૌશલ્ય ધરાવતી મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમીમાં ઉચ્ચ કૌશલ્ય આધારિત કામની તકો ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે, જ્યારે ઓછી કુશળતા ધરાવતી મહિલાઓ સામાન્ય સેવા આધારિત અથવા સ્થાનિક ગિગ કામ તરફ વધુ આકર્ષાઈ શકે છે.

આ રીતે, ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓની ભાગીદારી **રોજગારી, સ્વરોજગાર, ફ્રીલાન્સિંગ, ઘરેથી કામ, પાર્ટ-ટાઇમ કામ અને ઓનલાઈન વ્યવસાય** જેવા વિવિધ સ્વરૂપોમાં જોવા મળે છે. આ ભાગીદારી મહિલાઓને આવક મેળવવા અને આર્થિક સ્વતંત્રતા તરફ આગળ વધવાની તક આપે છે, પરંતુ તેમની ભાગીદારીની ગુણવત્તા અને સ્થિરતા માટે ડિજિટલ કૌશલ્ય, યોગ્ય વળતર, સામાજિક સુરક્ષા અને સુરક્ષિત કાર્યપરિસ્થિતિ જેવા મુદ્દાઓ પર ધ્યાન આપવું જરૂરી છે.

4. ગિગ વર્ક દ્વારા મહિલાઓ માટે આવકની તકો:

ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓ માટે પરંપરાગત રોજગારી ઉપરાંત **લવચીક સમય, ઘરેથી કામ કરવાની તક અને પોતાની કુશળતા અનુસાર આવક મેળવવાના નવા માર્ગો** ઊભા કરે છે.

ભારતમાં ગિગ ઇકોનોમીનું કદ પણ ઝડપથી વધી રહ્યું છે. NITI Aayogના અંદાજ મુજબ 2020-21માં ભારતમાં આશરે **77 લાખ (7.7 મિલિયન) ગિગ વર્કર્સ** હતા, જે 2029-30 સુધીમાં **2.35 કરોડ (23.5 મિલિયન)** સુધી પહોંચવાની શક્યતા દર્શાવવામાં આવી છે; આ આંકડામાં મહિલાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે.

મહિલાઓ માટે ગિગ વર્ક આવકના વિવિધ સ્વરૂપો ઊભા કરે છે, જેમાં ફ્રીલાન્સિંગ, ઓનલાઈન શિક્ષણ, બ્યુટી અને પર્સનલ કેર સેવાઓ, ડિજિટલ માર્કેટિંગ, કન્ટેન્ટ રાઇટિંગ, ડિઝાઇનિંગ, ઓનલાઈન વેચાણ, ઘરઆધારિત સેવાઓ તથા અન્ય પ્લેટફોર્મ આધારિત કામગીરીનો સમાવેશ થાય છે. NITI Aayogના મહિલા પ્લેટફોર્મ વર્કરોના અભ્યાસમાં **75% મહિલાઓએ પ્લેટફોર્મ વર્કને પોતાની આવકનો મુખ્ય સ્રોત** ગણાવ્યો હતો. આ દર્શાવે છે કે ગિગ વર્ક કેટલીક મહિલાઓ માટે માત્ર વધારાની આવક નહીં પરંતુ મુખ્ય જીવનનિર્વાહનું સાધન પણ બની શકે છે.

આ અભ્યાસમાં મહિલાઓની આવક અંગે નોંધપાત્ર માહિતી જોવા મળે છે. **39% મહિલા પ્લેટફોર્મ વર્કરોની માસિક આવક ₹10,000થી ₹25,000** વચ્ચે હતી, જ્યારે **34%ની આવક ₹25,000થી ₹40,000** અને **20%ની આવક ₹40,000થી ₹75,000** પ્રતિ મહિના વચ્ચે હતી. વધુમાં **5% મહિલાઓ ₹10,000થી ઓછી** અને **2% મહિલાઓ ₹75,000થી વધુ** માસિક આવક મેળવી રહી હતી. ₹10,000થી ₹25,000ની આવક ધરાવતી મહિલાઓમાં **48% માટે પ્લેટફોર્મ વર્ક જ તેમની આવકનો એકમાત્ર સ્રોત** હતો. આ આંકડા દર્શાવે છે કે યોગ્ય કૌશલ્ય અને કામના પ્રકાર અનુસાર ગિગ વર્ક મહિલાઓ માટે નોંધપાત્ર આવકની તક ઊભી કરી શકે છે.

ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

ગિગ વર્કની આવકની તકોમાં **સમયની લવચીકતા** પણ મહત્વપૂર્ણ આર્થિક પરિબળ છે. NITI Aayogના અભ્યાસ મુજબ **38% મહિલા પ્લેટફોર્મ વર્કરો અઠવાડિયામાં 5થી 25 કલાક** કામ કરતી હતી, જ્યારે **29% મહિલાઓ 40 કલાકથી વધુ** કામ કરતી હતી. એટલે કે મહિલાઓ પોતાની પરિવારિક જવાબદારીઓ અને ઉપલબ્ધ સમય પ્રમાણે કામના કલાકો નક્કી કરી શકે છે. આ લવચીકતા ખાસ કરીને લગ્નિત મહિલાઓ અને આશ્રિત પરિવારજનોની જવાબદારી ધરાવતી મહિલાઓ માટે આવક મેળવવાની મહત્વપૂર્ણ તક બની શકે છે.

આ રીતે, ગિગ વર્ક મહિલાઓ માટે **વધારાની આવકથી લઈને મુખ્ય આવક સુધીની તકો** પૂરી પાડે છે અને તેમને આર્થિક રીતે સશક્ત બનાવવામાં મદદ કરી શકે છે. જોકે, આ આવકની સ્થિરતા, સામાજિક સુરક્ષા અને કામની પરિસ્થિતિ અંગે હજુ પડકારો રહેલા છે. તેથી મહિલાઓને ગિગ ઇકોનોમીમાં વધુ સારી આવક મેળવવા માટે ડિજિટલ સાક્ષરતા, વ્યવસાયિક કૌશલ્ય, નાણાકીય જ્ઞાન, સુરક્ષિત ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ અને સામાજિક સુરક્ષા જેવી સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવવી જરૂરી છે. ભારત સરકારે પણ ગિગ અને પ્લેટફોર્મ વર્કરો માટે જીવન અને અપંગતા કવર, અકસ્માત વીમો, આરોગ્ય તથા માતૃત્વ લાભ અને વૃદ્ધાવસ્થા સુરક્ષા જેવા સામાજિક સુરક્ષા પગલાંની જોગવાઈ અંગે Code on Social Security, 2020માં માળખું આપ્યું છે.

5. **મહિલાઓના આર્થિક સશક્તિકરણમાં ગિગ ઇકોનોમીની ભૂમિકા:**

ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓને પરંપરાગત રોજગારીની બહાર રહીને પણ આવક મેળવવાની તક આપે છે. ખાસ કરીને ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ મહિલાઓને **સમય અને કામની પસંદગીમાં લવચીકતા** આપે છે, જેના કારણે તેઓ ઘરેલુ જવાબદારીઓ સાથે આર્થિક પ્રવૃત્તિમાં જોડાઈ શકે છે. NITI Aayogના મહિલા પ્લેટફોર્મ વર્કરો અંગેના અભ્યાસમાં 75% પ્રતિભાવદાતાઓએ પ્લેટફોર્મ

વર્કને પોતાની આવકનો મુખ્ય સ્રોત ગણાવ્યો હતો. તેમાં 42% મહિલાઓ માટે પ્લેટફોર્મમાંથી મળતી આવક તેમની કુલ વાર્ષિક આવકના 100% જેટલી હતી, જ્યારે 33% માટે તે કુલ આવકના અડધાથી વધુ પરંતુ 100%થી ઓછી હતી.

કોષ્ટક: મહિલાઓની પ્લેટફોર્મ વર્કમાંથી આવક અને આર્થિક ભૂમિકા

સૂચકાંક	મહિલાઓનું પ્રમાણ
પ્લેટફોર્મ વર્ક મુખ્ય આવકનો સ્રોત	75%
કુલ વાર્ષિક આવકનો 100% પ્લેટફોર્મમાંથી	42%
કુલ આવકના 50%થી વધુ પરંતુ 100%થી ઓછી	33%
કુલ આવકના 50%થી ઓછી	25%
માસિક આવક ₹10,000–₹25,000	39%
માસિક આવક ₹25,000–₹40,000	34%
માસિક આવક ₹40,000–₹75,000	20%
માસિક આવક ₹75,000થી વધુ	2%

સ્રોત: NITI Aayog, India's Booming Gig and Platform Economy, 2022.

ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓના **નાણાકીય સ્વતંત્રતા અને આર્થિક નિર્ણયક્ષમતા**માં પણ મહત્વની ભૂમિકા ભજવી શકે છે. NITI Aayogના અભ્યાસ મુજબ 39% મહિલા પ્લેટફોર્મ વર્કરોની માસિક આવક ₹10,000થી ₹25,000 વચ્ચે, 34%ની ₹25,000થી ₹40,000 વચ્ચે અને 20%ની ₹40,000થી ₹75,000 વચ્ચે હતી. વધુમાં, ₹10,000–₹25,000ની આવક ધરાવતી મહિલાઓમાંથી 48%એ પ્લેટફોર્મ વર્કને પોતાની આવકનો એકમાત્ર સ્રોત ગણાવ્યો હતો. આથી

GYANBODH
An International Multidisciplinary Peer Reviewed Journal
ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

ગિગ વર્ક મહિલાઓને પોતાના ખર્ચ, પરિવારના ખર્ચ, બચત અને અન્ય નાણાકીય જરૂરિયાતોમાં યોગદાન આપવા માટે આવકનું સ્વતંત્ર સાધન પૂરું પાડે છે.

ગિગ ઇકોનોમીનું સૌથી મહત્વપૂર્ણ પાસું **કામના સમયની લવચીકતા** છે. NITI Aayogના અભ્યાસમાં 38% મહિલાઓ અઠવાડિયામાં 5થી 25 કલાક અને 29% મહિલાઓ 40 કલાકથી વધુ પ્લેટફોર્મ વર્ક કરતી હતી. ગિગ વર્ક પસંદ કરવાની પ્રેરણામાં 46% મહિલાઓએ "વધારાની આવક મેળવવી" અને 28%એ "પોતાના માટે કામ કરવું અને પોતે નિર્ણય લેવો" મુખ્ય કારણ તરીકે દર્શાવ્યું હતું. આ લવચીકતા મહિલાઓને ઘરકામ અને સંભાળની જવાબદારીઓ સાથે આવકનું કામ સંકલિત કરવામાં મદદ કરે છે. તેથી ગિગ ઇકોનોમી માત્ર રોજગારીનું સાધન નહીં પરંતુ **મહિલાઓની આર્થિક સ્વતંત્રતા, સ્વનિર્ભરતા અને નિર્ણયક્ષમતાને મજબૂત બનાવતું માધ્યમ** બની શકે છે.

6. ડિજિટલ ટેક્નોલોજી અને મહિલાઓ માટે ગિગ વર્કની તકો:

ડિજિટલ ટેક્નોલોજીના ઝડપી વિકાસે મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમીમાં જોડાવાની નવી તકો ઊભી કરી છે. સ્માર્ટફોન, ઈન્ટરનેટ, મોબાઇલ એપ્લિકેશન, ડિજિટલ પેમેન્ટ અને ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મના વિસ્તરણને કારણે મહિલાઓ હવે પોતાની કુશળતા અને સમય અનુસાર વિવિધ પ્રકારનું કામ મેળવી શકે છે. અગાઉ રોજગારી માટે કાર્યસ્થળ પર હાજરી આપવી જરૂરી હતી, પરંતુ ડિજિટલ પ્લેટફોર્મના કારણે ઘણી કામગીરી ઘરેથી અથવા પોતાની અનુકૂળ જગ્યાએથી કરી શકાય છે. આ સુવિધા ખાસ કરીને પરિવાર અને ઘરેલુ જવાબદારીઓ ધરાવતી મહિલાઓ માટે મહત્વપૂર્ણ બને છે.

GYANBODH
An International Multidisciplinary
Peer Reviewed Journal

ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

ડિજિટલ ટેક્નોલોજીના માધ્યમથી મહિલાઓ માટે **ફ્રીલાન્સિંગ, ઓનલાઈન શિક્ષણ, કન્ટેન્ટ રાઇટિંગ, અનુવાદ, ગ્રાફિક ડિઝાઇન, ડિજિટલ માર્કેટિંગ, ડેટા એન્ટ્રી, વર્ચ્યુઅલ આસિસ્ટન્ટ અને ઓનલાઈન વેચાણ** જેવી અનેક તકો ઉપલબ્ધ થઈ છે. સોશિયલ મીડિયા અને ઈ-કોમર્સ પ્લેટફોર્મ દ્વારા મહિલાઓ પોતાના ઘરઆધારિત ઉત્પાદનો અને સેવાઓને વિશાળ ગ્રાહકવર્ગ સુધી પહોંચાડી શકે છે. પરિણામે મહિલાઓ પરંપરાગત નોકરી પર નિર્ભર રહ્યા વિના પોતાની કુશળતાના આધારે આવકનું સર્જન કરી શકે છે.

ડિજિટલ પેમેન્ટ વ્યવસ્થાએ પણ મહિલાઓની ગિગ વર્કમાં ભાગીદારીને સરળ બનાવી છે. બેંક ખાતું, UPI, મોબાઇલ બેન્કિંગ અને અન્ય ડિજિટલ નાણાકીય સેવાઓ દ્વારા કામની ચુકવણી સીધી અને ઝડપથી મેળવી શકાય છે. આથી મહિલાઓની **નાણાકીય સ્વતંત્રતા અને નાણાકીય વ્યવહારોમાં ભાગીદારી** વધવાની શક્યતા રહે છે. સાથે સાથે ડિજિટલ વ્યવહારો મહિલાઓને પોતાની આવકનો રેકોર્ડ જાળવવામાં અને બચત તથા નાણાકીય આયોજન કરવામાં પણ મદદરૂપ થઈ શકે છે.

જોકે ડિજિટલ ટેક્નોલોજી તકો સાથે કેટલીક મર્યાદાઓ પણ ધરાવે છે. દરેક મહિલાને સ્માર્ટફોન, ઝડપી ઈન્ટરનેટ, ડિજિટલ કૌશલ્ય અને ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મ સુધી સમાન પહોંચ ઉપલબ્ધ નથી. **ડિજિટલ ડિવાઇડ, ડિજિટલ સાક્ષરતાનો અભાવ, સાયબર સુરક્ષા, ઓનલાઈન છેતરપિંડી અને ટેક્નોલોજીનો ખર્ચ** મહિલાઓની ભાગીદારીને અસર કરી શકે છે. તેથી મહિલાઓ માટે ડિજિટલ તાલીમ, સાયબર સુરક્ષા અંગે જાગૃતિ, સસ્તી ઈન્ટરનેટ સુવિધા અને નાણાકીય સાક્ષરતા વધારવી જરૂરી છે.

GYANBODH
An International Multidisciplinary Peer Reviewed Journal
ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

આ રીતે ડિજિટલ ટેક્નોલોજી મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમીના દરવાજા ખોલતું મહત્વપૂર્ણ સાધન છે. જો મહિલાઓને યોગ્ય **ડિજિટલ કૌશલ્ય, ટેક્નોલોજીની સુલભતા, નાણાકીય સેવાઓ અને સુરક્ષિત કાર્યપરિસ્થિતિ** મળે, તો ગિગ વર્ક તેમની આવક વધારવા, રોજગારીમાં ભાગીદારી વધારવા અને આર્થિક સશક્તિકરણને મજબૂત બનાવવા માટે અસરકારક માધ્યમ બની શકે છે.

7. **ગિગ ઇકોનોમીમાં મહિલાઓ સમક્ષના પડકારો:**

1. **આવકની અનિશ્ચિતતા –** ગિગ વર્કમાં નિશ્ચિત માસિક પગાર ન હોવાથી મહિલાઓની આવક કામની ઉપલબ્ધતા પ્રમાણે બદલાતી રહે છે.
2. **રોજગાર સુરક્ષાનો અભાવ –** ગિગ વર્કમાં કાયમી નોકરી જેવી નોકરીની સુરક્ષા, રજા અને અન્ય રોજગાર લાભો સામાન્ય રીતે ઉપલબ્ધ હોતા નથી.
3. **સામાજિક સુરક્ષાનો અભાવ –** આરોગ્ય વીમો, પેન્શન, માતૃત્વ લાભ અને અન્ય સામાજિક સુરક્ષા સુવિધાઓની મર્યાદિત ઉપલબ્ધતા મોટો પડકાર છે.
4. **ડિજિટલ સાક્ષરતાનો અભાવ –** કેટલીક મહિલાઓમાં સ્માર્ટફોન, એપ્લિકેશન, ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મ અને ડિજિટલ પેમેન્ટના ઉપયોગ અંગે પૂરતું જ્ઞાન ન હોવાને કારણે ગિગ વર્કમાં પ્રવેશ મર્યાદિત થાય છે.
5. **સાયબર સુરક્ષાનો પ્રશ્ન –** ઓનલાઈન છેતરપિંડી, ડેટા ચોરી, ફેક પ્રોફાઇલ અને અન્ય સાયબર જોખમો મહિલાઓ માટે મુશ્કેલી ઊભી કરી શકે છે.
6. **પરિવારિક જવાબદારીઓ –** ઘરકામ, બાળકોની સંભાળ અને પરિવારની અન્ય જવાબદારીઓના કારણે મહિલાઓ ગિગ વર્ક માટે પૂરતો સમય આપી શકતી નથી.

7. **કામ અને પરિવાર વચ્ચે સંતુલન** – લવચીક કામ હોવા છતાં ઘર અને કામ બંનેની જવાબદારીઓ એકસાથે સંભાળવાથી માનસિક અને શારીરિક દબાણ વધી શકે છે.
8. **ઓછું અને અસમાન વળતર** – કેટલીક ગિગ કામગીરીમાં મહેનતની તુલનામાં ઓછું વળતર મળવાની તથા પુરુષોની સરખામણીમાં આવકમાં તફાવત રહેવાની શક્યતા છે.
9. **કૌશલ્ય અને તાલીમનો અભાવ** – નવી ડિજિટલ ટેક્નોલોજી અને પ્લેટફોર્મ આધારિત કામ માટે જરૂરી કૌશલ્યનો અભાવ મહિલાઓની આવકની તકોને મર્યાદિત કરી શકે છે.
10. **સલામતી અને સુરક્ષાનો પ્રશ્ન** – બહાર જઈને કરવામાં આવતા ગિગ વર્કમાં મુસાફરી, ગ્રાહકો સાથેનો સંપર્ક અને કાર્યસ્થળની સુરક્ષા જેવા પ્રશ્નો મહિલાઓ માટે મહત્વપૂર્ણ પડકાર છે.
11. **ક્રેડિટ અને નાણાકીય સેવાઓ સુધી મર્યાદિત પહોંચ** – ગિગ વર્કમાંથી મળતી અનિયમિત આવકને કારણે કેટલીક મહિલાઓને લોન અને અન્ય નાણાકીય સેવાઓ મેળવવામાં મુશ્કેલી પડી શકે છે.
12. **પ્લેટફોર્મ પર નિર્ભરતા** – કામની ઉપલબ્ધતા, રેટિંગ, કમિશન અને અલ્ગોરિધમમાં થતા ફેરફારો અંગે મહિલાઓનો સીધો નિયંત્રણ ઓછો હોય છે.
13. **કામની અનિશ્ચિતતા** – એક પ્લેટફોર્મ પર કામની માંગ ઘટે અથવા એકાઉન્ટ સંબંધિત સમસ્યા થાય તો આવક પર સીધી અસર પડી શકે છે.
14. **સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક અવરોધો** – કેટલાક પરિવારો અને સમાજમાં મહિલાઓના બહાર જઈને અથવા ઓનલાઈન કામ કરવા અંગેની માન્યતાઓ તેમની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારીને અસર કરી શકે છે.

15. **આર્થિક સ્વતંત્રતા સામે નવી નિર્ભરતા** – ગિગ વર્ક આવકની તક આપે છે, પરંતુ પ્લેટફોર્મની નીતિઓ, ગ્રાહકોના રેટિંગ અને કામની માંગ પર વધારે નિર્ભરતા મહિલાઓની આવકને અસ્થિર બનાવી શકે છે.

8. મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારીને અસર કરતા પરિબળો:

મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારી પર **શૈક્ષણિક, આર્થિક અને ટેકનોલોજીકલ પરિબળો** મહત્વપૂર્ણ અસર કરે છે. મહિલાનું શિક્ષણ અને વ્યવસાયિક કૌશલ્ય જેટલું ઊંચું હોય તેટલી ડિજિટલ અને કુશળતા આધારિત ગિગ વર્કમાં જોડાવાની શક્યતા વધે છે. ખાસ કરીને ડિજિટલ સાક્ષરતા, સ્માર્ટફોન અને ઈન્ટરનેટની ઉપલબ્ધતા, ડિજિટલ પેમેન્ટનું જ્ઞાન તથા ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મનો ઉપયોગ કરવાની ક્ષમતા મહિલાઓને ગિગ વર્ક મેળવવામાં મદદરૂપ બને છે. આ ઉપરાંત પરિવારની આર્થિક સ્થિતિ, પોતાની આવક મેળવવાની જરૂરિયાત, વધારાની આવકની ઇચ્છા, લોન અથવા બચતની જરૂરિયાત અને સ્વરોજગાર પ્રત્યેનો અભિગમ પણ મહિલાઓની ભાગીદારીને પ્રભાવિત કરે છે. શહેર અને ગ્રામ્ય વિસ્તાર વચ્ચેની ડિજિટલ સુવિધાઓ તથા રોજગારીની ઉપલબ્ધતામાં રહેલો તફાવત પણ મહત્વપૂર્ણ પરિબળ છે.

મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારીને **પરિવારિક, સામાજિક અને વ્યક્તિગત પરિબળો** પણ અસર કરે છે. લગ્ન, બાળકોની સંભાળ, ઘરેલુ જવાબદારીઓ અને પરિવારના સભ્યોનો સહકાર મહિલાના કામના પ્રકાર તથા કામના કલાકોને અસર કરી શકે છે. ગિગ વર્કમાં સમયની લવચીકતા મહિલાઓને ઘર અને રોજગાર વચ્ચે સંતુલન જાળવવામાં મદદ કરે છે, પરંતુ સામાજિક માન્યતાઓ, પરિવારની મંજૂરી, મુસાફરીની સુવિધા, કાર્યસ્થળની સલામતી અને મહિલાઓ પ્રત્યેની સામાજિક ધારણાઓ તેમની ભાગીદારીને મર્યાદિત કરી શકે છે. આ ઉપરાંત

GYANBODH
An International Multidisciplinary Peer Reviewed Journal
ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

ઉંમર, વૈવાહિક સ્થિતિ, અગાઉનો કામનો અનુભવ, આત્મવિશ્વાસ, કૌશલ્ય, સ્થાનિક રોજગારીની તકો અને ગિગ વર્કમાંથી મળતી અપેક્ષિત આવક જેવા પરિબળો પણ મહિલાઓના ગિગ ઇકોનોમીમાં પ્રવેશ અને સતત ભાગીદારી માટે મહત્વપૂર્ણ બને છે.

9. મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમી માટે નીતિગત સૂચનો અને ભવિષ્યની તકો:

મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં અસરકારક અને સુરક્ષિત ભાગીદારી વધારવા માટે સરકાર અને ગિગ પ્લેટફોર્મ દ્વારા **મહિલા કેન્દ્રિત નીતિઓ** અમલમાં મૂકવી જરૂરી છે. સૌપ્રથમ મહિલાઓ માટે ડિજિટલ સાક્ષરતા, કમ્પ્યુટર કૌશલ્ય, ઓનલાઈન વ્યવહાર, સાયબર સુરક્ષા, ફ્રીલાન્સિંગ અને ડિજિટલ માર્કેટિંગ અંગે વિશેષ તાલીમ કાર્યક્રમો શરૂ કરવા જોઈએ. ગ્રામ્ય અને આર્થિક રીતે નબળા વર્ગની મહિલાઓને સ્માર્ટફોન, ઈન્ટરનેટ અને ડિજિટલ સેવાઓ સુધી સરળ અને સસ્તી પહોંચ મળે તે માટે વિશેષ વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. ગિગ વર્કરો માટે આરોગ્ય વીમો, અકસ્માત વીમો, માતૃત્વ લાભ, પેન્શન અને અન્ય સામાજિક સુરક્ષા યોજનાઓનો વ્યાપ વધારવો જોઈએ. સાથે જ ગિગ પ્લેટફોર્મ પર પારદર્શક ચુકવણી પદ્ધતિ, યોગ્ય વળતર, કામના કલાકો અને ફરિયાદ નિવારણની વ્યવસ્થા સુનિશ્ચિત કરવી જરૂરી છે.

મહિલાઓ માટે ગિગ ઇકોનોમીમાં **ભવિષ્યની તકો ખૂબ વ્યાપક** છે. ડિજિટલ અર્થવ્યવસ્થાના વિસ્તરણ સાથે ઓનલાઈન શિક્ષણ, ફ્રીલાન્સિંગ, ઈ-કોમર્સ, ડિજિટલ કન્ટેન્ટ, ઓનલાઈન કન્સલ્ટિંગ, ડિઝાઇનિંગ, ડિજિટલ માર્કેટિંગ અને ઘરઆધારિત વ્યવસાય જેવી પ્રવૃત્તિઓમાં મહિલાઓ માટે રોજગારીની નવી તકો ઊભી થઈ શકે છે. ખાસ કરીને Artificial Intelligence, Automation અને નવી ડિજિટલ સેવાઓના વિકાસ સાથે નવી કુશળતાઓ ધરાવતી મહિલાઓ માટે ઉચ્ચ આવકવાળા ગિગ વર્કની શક્યતાઓ વધી શકે છે. મહિલાઓને સરળ ધિરાણ,

સ્વસહાય જૂથો, ઉદ્યોગસાહસિકતા તાલીમ અને ડિજિટલ માર્કેટ સુધી પહોંચ આપવામાં આવે તો તેઓ માત્ર ગિગ વર્કર તરીકે નહીં પરંતુ **ડિજિટલ ઉદ્યોગસાહસિક** તરીકે પણ વિકસી શકે છે.

ભવિષ્યમાં ગિગ ઇકોનોમીને **મહિલા આર્થિક સશક્તિકરણના મહત્વપૂર્ણ સાધન** તરીકે વિકસાવવા માટે સરકાર, ખાનગી કંપનીઓ, ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને નાણાકીય સંસ્થાઓ વચ્ચે સહયોગ જરૂરી છે. મહિલાઓની જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને લવચીક કામ, સુરક્ષિત કાર્યપરિસ્થિતિ, યોગ્ય વળતર અને સામાજિક સુરક્ષાનું માળખું ઊભું કરવામાં આવે તો ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓની શ્રમબજારમાં ભાગીદારી વધારી શકે છે. ખાસ કરીને ગ્રામ્ય મહિલાઓ માટે ડિજિટલ કનેક્ટિવિટી અને કૌશલ્ય વિકાસમાં રોકાણ કરવામાં આવે તો સ્થાનિક મર્યાદાઓ દૂર કરીને તેમને રાષ્ટ્રીય અને વૈશ્વિક બજારો સાથે જોડવાની નવી તકો ઊભી થઈ શકે છે. આમ, યોગ્ય નીતિઓ અને ટેકનોલોજીકલ સુવિધાઓના સંયોજનથી ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓ માટે **રોજગારી, આવક, સ્વરોજગાર અને આર્થિક આત્મનિર્ભરતાનું મહત્વપૂર્ણ માધ્યમ** બની શકે છે.

❖ **ઉપસંહાર:**

ગિગ ઇકોનોમી વર્તમાન સમયમાં રોજગારીના બદલાતા સ્વરૂપનું મહત્વપૂર્ણ માધ્યમ બની રહી છે અને મહિલાઓ માટે આર્થિક સશક્તિકરણની નવી તકો ઊભી કરી રહી છે. ડિજિટલ ટેક્નોલોજી, સ્માર્ટફોન, ઈન્ટરનેટ અને ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મના વિકાસને કારણે મહિલાઓ પોતાની અનુકૂળતા, સમય અને કુશળતા અનુસાર વિવિધ પ્રકારના ગિગ વર્ક સાથે જોડાઈ શકે છે. ફ્રીલાન્સિંગ, ઓનલાઈન શિક્ષણ, ડિજિટલ સેવાઓ, ઈ-કોમર્સ તથા ઘરઆધારિત વ્યવસાય દ્વારા મહિલાઓ પોતાની આવકમાં વધારો કરી શકે છે અને પરિવારની આર્થિક સ્થિતિમાં યોગદાન

ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

આપી શકે છે. આ રીતે ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓમાં નાણાકીય સ્વતંત્રતા, આત્મનિર્ભરતા અને નિર્ણયક્ષમતાને મજબૂત બનાવવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.

તેમ છતાં, મહિલાઓની ગિગ ઇકોનોમીમાં ભાગીદારી સામે આવકની અનિશ્ચિતતા, રોજગાર સુરક્ષાનો અભાવ, સામાજિક સુરક્ષાની મર્યાદિત સુવિધાઓ, ડિજિટલ ડિવાઇડ, સાયબર સુરક્ષા, પરિવારિક જવાબદારીઓ અને સલામતી જેવા પડકારો રહેલા છે. તેથી માત્ર ગિગ વર્કની સંખ્યા વધારવી પૂરતી નથી, પરંતુ મહિલાઓને **યોગ્ય વળતર, સુરક્ષિત કાર્યપરિસ્થિતિ, સામાજિક સુરક્ષા, ડિજિટલ કૌશલ્ય અને નાણાકીય સેવાઓ** ઉપલબ્ધ કરાવવી જરૂરી છે.

આથી કહી શકાય કે યોગ્ય નીતિગત સહાય અને ડિજિટલ સુવિધાઓ સાથે ગિગ ઇકોનોમી મહિલાઓ માટે રોજગારી અને આવકનું અસરકારક સાધન બની શકે છે. સરકાર, ખાનગી ક્ષેત્ર અને ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ દ્વારા મહિલાઓને તાલીમ, સરળ ધિરાણ, વીમા, સામાજિક સુરક્ષા અને બજાર સુધી પહોંચની સુવિધા આપવામાં આવે તો મહિલાઓની શ્રમબજારમાં ભાગીદારીમાં વધારો થઈ શકે છે. પરિણામે ગિગ ઇકોનોમી **મહિલા આર્થિક સશક્તિકરણ, પરિવારની આવકમાં વૃદ્ધિ અને સર્વસમાવેશક આર્થિક વિકાસ** માટે મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવી શકે છે.

❖ **સંદર્ભ સૂચિ:**

1. NITI Aayog. (2022). *India's Booming Gig and Platform Economy: Perspectives and Recommendations on the Future of Work*. Government of India, New Delhi.
2. NITI Aayog. (2022). *India's Booming Gig and Platform Economy: Women and Platform Work*. Government of India, New Delhi.

ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

3. International Labour Organization (ILO). (2021). *World Employment and Social Outlook 2021: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work*. Geneva: ILO.
4. International Labour Organization (ILO). (2024). *Realizing Decent Work in the Platform Economy*. Geneva: International Labour Organization.
5. Government of India. (2020). *The Code on Social Security, 2020*. Ministry of Labour and Employment, New Delhi.
6. Ministry of Statistics and Programme Implementation (MoSPI). (2024). *Periodic Labour Force Survey (PLFS) 2023–24*. Government of India, New Delhi.
7. World Bank. (2022). *Women, Business and the Law 2022*. Washington, DC: World Bank.
8. World Bank. (2024). *Women, Business and the Law 2024*. Washington, DC: World Bank.
9. International Labour Organization (ILO). (2023). *World Employment and Social Outlook: Trends 2023*. Geneva: ILO.
10. Chen, M. A. (2012). *The Informal Economy: Definitions, Theories and Policies*. WIEGO Working Paper No. 1.

GYANBODH
An International Multidisciplinary Peer Reviewed Journal
ISSN:3048-9792
Volume: 3
Issue: 4
July - August: 2026

11. Wood, A. J., Graham, M., Lehdonvirta, V., & Hjorth, I. (2019). Good Gig, Bad Gig: Autonomy and Algorithmic Control in the Global Gig Economy. *Work, Employment and Society*, 33(1), 56–75.
12. De Stefano, V. (2016). The Rise of the "Just-in-Time Workforce": On-Demand Work, Crowdwork, and Labour Protection in the "Gig-Economy". *Comparative Labor Law & Policy Journal*, 37(3), 471–504.
13. International Labour Organization (ILO). (2022). *Decent Work in the Platform Economy*. Geneva: ILO.
14. Ministry of Women and Child Development. (2023). *Annual Report 2022–23*. Government of India, New Delhi.
15. Reserve Bank of India. (2024). *Annual Report 2023–24*. Mumbai: Reserve Bank of India.